

УДК 339.543

Мінакова С.М.

доктор економічних наук, доцент,
член-кореспондент ТАУ,
головний науковий співробітник
відділу макроекономіки та державного управління
Причорноморського науково-дослідного
інституту економіки та інновацій

Запорожець О.Ф.

кандидат економічних наук,
радник митної служби I рангу,
Одеська митниця ДФС

Minakova Svitlana

Doctor of Economic Sciences, Associated Professor,
Correspondent member TAU,
Chief Scientist at Department of Macroeconomic
and Public Administration
Black Sea Scientific Research
Institute of Economics and Innovation

Zaporozhets Olena

Candidate of Economic Sciences,
Customs Advisor of Rank I,
Odessa Customs SFS

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА КОРИГУВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF DEFINITION AND IMPLEMENTATION OF CUSTOMS VALUE OF GOODS IN UKRAINE

У статті розглянуто основні питання визначення та коригування митної вартості товарів в Україні. Значну увагу приділено визначенню сутності дефініцій «митна вартість», «фактурна вартість». Відзначено, що в переважній більшості вчені розглядають митну справу та митний контроль, проте нормативно-правові аспекти цього питання потребують подальшого дослідження. Метою даної статті є аналіз особливостей визначення, контролю та коригування митної вартості товарів в Україні. Проведено аналіз статей 52 та 54 Митного кодексу України з визначенням прав та зобов'язань уповноважених органів та суб'єктів діяльності. Визначено особливості практичної діяльності під час декларування величини митної вартості товарів. Зазначено, що судові справи найчастіше вирішуються на користь суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Проте в деяких випадках митниці ДФС правомірно приймають рішення щодо коригування митної вартості товарів унаслідок недоотримання підтверджуючих документів. Зазначено основні причини виникнення питань із боку органів доходів і зборів до величини митної вартості.

Ключові слова: митна вартість товарів, Митний кодекс України, фактурна вартість, митна справа, митний контроль.

В статье рассмотрены основные вопросы определения и корректировки таможенной стоимости товаров в Украину. Значительное внимание уделено определению сущности дефиниций «таможенная стоимость», «фактурная стоимость». Отмечено, что в по-

давлением большинстве ученые рассматривают таможенное дело и таможенный контроль, однако нормативно-правовые аспекты этого вопроса требуют дальнейшего исследования. Целью данной статьи является анализ особенностей определения, контроля и корректировки таможенной стоимости товаров в Украине. Проведен анализ статей 52 и 54 Таможенного кодекса Украины с определением прав и обязанностей уполномоченных органов и субъектов деятельности. Определены особенности практической деятельности при декларировании величины таможенной стоимости товаров. Отмечено, что судебные дела чаще всего решаются в пользу субъектов внешнеэкономической деятельности. Однако в некоторых случаях таможенные органы правомочно принимают решение о корректировке таможенной стоимости товаров вследствие недополучения подтверждающих документов. Указаны основные причины возникновения вопросов со стороны органов доходов и сборов к величине таможенной стоимости.

Ключевые слова: таможенная стоимость товаров, Таможенный кодекс Украины, фактурная стоимость, таможенное дело, таможенный контроль.

The article deals with the main issues of definition and adjustment of customs value of goods in Ukraine. Considerable attention is paid to the definition of the essence of the definition of «customs value», «invoice value». It is noted that in the majority of cases, scientists consider and study customs and customs control issues, but the regulatory and legal aspects of this issue requires further research. The objective of the article is to analyze the features of determination, control and adjustment of customs value of goods in Ukraine. The analysis of Articles 52 and 54 of the Customs Code of Ukraine, with the definition of the rights and obligations of authorized bodies and subjects of economic activity is conducted. The peculiarities of practical activity when declaring the value of the customs value of goods are determined. It is noted that litigation is most often solved in favor of entities with foreign economic activity. However, in some cases, the SFS customs authorities make a decision on adjusting the customs value of goods due to lack of supporting documents. These are the main reasons for the emergence of questions from the revenue and fees authorities to the value of customs value. The features of control over the customs value of goods are investigated. It is established that often the decision on the need to submit additional documents for confirming the numerical values of the components of the customs value of goods was taken on the basis of the operation of the risk management system. In such cases, the automated system of analysis and risk management is in operation. As the analysis of legal and judicial practice shows, as a rule, information on the operation of risk profiles and the difference in the value of the customs value of goods from the one contained in identical or similar goods in the database of the specialized «Price Information» database is not a sufficient evidence base. The latest monitoring of state budget revenues shows that the share of customs payments in the tax revenues is one of the dominant, which, in turn, determines the primary importance of providing SFS customs with precisely the fulfillment of the fiscal function. In order to reach consensus on the definition, control and adjustment of the customs value of goods, it is expedient to ensure the practical implementation of a number of measures to improve the process of determining, controlling and correcting the customs value of goods.

Keywords: customs value of goods, Customs code of Ukraine, invoice value, customs, customs control.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку України супроводжується стрімкими, досить часто неузгодженими між собою змінами, що стосуються як суспільства, так і економіки у цілому. Трансформаційні процеси відбуваються й у сфері зовнішньоекономічної діяльності, для яких характерними є інтенсифікація зовнішньоторговельних операцій, розвиток інтеграційних економічних відносин між країнами і, як наслідок, зростання міжнародних загроз. Саме за таких умов особливої актуальності набуває питання ефективності здійснення митного контролю.

Ефективно діючий механізм митно-тарифного регулювання є невід'ємною умовою проведення країною активної й цілісної економічної політики, а також реалізації митницями завдань із забезпечення економічної безпеки України, захисту її економічних інтересів.

Варто відзначити, що сьогодні особливо гострою є проблема недостовірного декларування митної вартості, що зумовлює дисонанс взаємодії між учасниками митних правовідносин й призводить до прерогативності виконання органами доходів і зборів фіскальної функції. За умов економічної кризи митна вартість перетворюється чи не на єдиний потужний економічний важіль,

що забезпечує можливість досягнення індикативних показників, що доводяться Мінфіном до митниць ДФС, а тому дієвим механізмом наповнення державного бюджету виступає коригування митної вартості. Коригування митної вартості – офіційна форма незгоди митниць ДФС із заявленою декларантом митною вартістю, що передбачає її збільшення і, як наслідок, додаткові донарахування до державного бюджету.

Поряд із цим сьогодні існує низка проблемних питань що стосуються реалізації статей Митного кодексу України щодо визначення, контролю та коригування митної вартості товарів, через які це питання досить часто стає предметом судових спорів між органами доходів і зборів та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичну основу з питань митної вартості становлять праці вчених-дослідників у сфері митної справи та митного контролю, зокрема: І.Г. Бережнюка, П.В. Пашка, С.С. Терещенка, О.П. Борисенка, С.Г. Войтова, С.В. Галько, О.П. Гребельника та ін.

Незважаючи на вагомий науковий внесок учених із даної тематики, залишається ще досить багато проблемних питань, зокрема щодо вивчення теоретичних та нормативно-правових основ із питань митної вартості, дослідження судової практики у сфері визначення, контролю та коригування митної вартості товарів, удосконалення механізму контролю митної вартості товарів.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). З огляду на актуальність проблеми, основна мета статті полягає у дослідженні особливостей визначення, контролю та коригування митної вартості товарів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до Митного кодексу

України, митна вартість трактується як вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари. Цілями використання відомостей про митну вартість товарів є: нарахування митних платежів; застосування інших заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України; ведення митної статистики; розрахунок податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки [1].

Варто відзначити, що митна вартість як категоріальна одиниця має досить глибокий зміст, складну структуру і подвійну природу, зокрема:

- економічну (митна вартість – це величина, що використовується в митному оподаткуванні як база нарахування митних платежів та є реально сплаченою або підлягає сплаті за товар);
- правову (митна вартість – це правова категорія, яка характеризує товар як предмет економічних та зовнішньоторговельних операцій).

Отже, митну вартість можна визначити як одну з митно-правових характеристик товару, яка відображає його вартість у сфері публічно-правових відносин [2].

Варто відзначити, що поряд із категорією «митна вартість» використовують й таке поняття, як «фактурна вартість», під якою розуміють ціну товарів, які переміщуються через митний кордон України, зазначену в рахунку-фактурі (рахунку-проформі), яка безпосередньо й використовується під час визначення митної вартості товарів за основним (першим) методом. Співвідношення між митною та фактурною вартістю товарів проаналізуємо на основі даних табл. 1, розрахованих за аналітичною інформацією, наданою Одеською митницею ДФС. Протягом 2017–2018 рр. Одеська митниця ДФС стабільно виконує пріоритетні завдання держави та ДФС щодо планових показників з адміністрування митних платежів і входить до топ-трійки митниць щодо наповнення державного бюджету.

Таблиця 1

Фактурна та митна вартість товарів за даними митних декларацій, оформлених на Одеській митниці ДФС

Період	Фактурна вартість товарів, тис. грн.	Митна вартість товарів, тис. грн.	Співвідношення митної й фактурної вартості
2015	26 549 052 664,00	67 754 987 344,27	2,55
2016	72 596 182 257,01	104 942 781 636,93	1,45
2017	69 053 042 222,92	174 189 487 291,98	2,52
2018	68 528 921 276,48	266 712 330 039,85	3,89
1 кв. 2019	18 712 515 313,11	81 968 527 651,10	4,38

Джерело: розраховано на основі аналітичної інформації, наданої Одеською митницею ДФС

Отримані результати вказують на суттєве податкове навантаження на учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Статтю 52 Митного кодексу України визначено, що заявлення митної вартості товарів здійснюється декларантом або уповноваженою ним особою під час декларування товарів. При цьому декларант або уповноважена ним особа, які заявляють митну вартість товару, зобов'язані:

1) заявляти митну вартість, визначену ними самостійно, у тому числі за результатами консультацій з органом доходів і зборів;

2) подавати органу доходів і зборів достовірні відомості про визначення митної вартості, які повинні базуватися на об'єктивних, документально підтверджених даних, що піддаються обчисленню;

3) нести всі додаткові витрати, пов'язані з коригуванням митної вартості або наданням органу доходів і зборів додаткової інформації.

Відповідно до статті 54 Митного кодексу України, контроль правильності визначення митної вартості товарів здійснюється органом доходів і зборів під час проведення митного контролю і митного оформлення шляхом перевірки числового значення заявленої митної вартості [1].

При цьому орган доходів і зборів для здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів має право [1]:

1) упевнюватися в достовірності або точності будь-якої заяви, документа чи розрахунку, поданих для цілей визначення митної вартості;

2) у випадках, установлених Митним кодексом України, письмово запитувати від декларанта або уповноваженої ним особи встановлені додаткові документи та відомості, якщо це необхідно для прийняття рішення про визнання заявленої митної вартості;

3) у випадках, установлених Митним кодексом України, здійснювати коригування заявленої митної вартості товарів;

4) проводити в установленому порядку перевірку правильності визначення митної вартості товарів після їх випуску;

5) звертатися до органів доходів і зборів інших країн із запитом щодо надання відомостей, необхідних для підтвердження достовірності заявленої митної вартості;

6) застосовувати інші передбачені Митним кодексом України форми митного контролю.

За результатами здійснення контролю правильності визначення митної вартості товарів орган доходів і зборів визнає заявлену декларантом або

уповноваженою ним особою митну вартість чи приймає письмове рішення про її коригування відповідно до положень Митного кодексу України [1].

На практиці досить часто у разі непогодження митниці задекларованої величини митної вартості товарів пропонується її розрахунок за резервним методом. Здебільшого таке коригування призводить до її суттєвого підвищення, і, як наслідок, сума митних платежів зростає. У зв'язку із цим суб'єкти господарювання звертаються до суду з позовами про визнання протиправними та скасування рішення про коригування митної вартості товарів та карток відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів. Варто відзначити, що сьогодні, за даними офіційної статистики, найчастіше в судах розглядаються справи, що стосуються визначення, контролю та коригування митної вартості товарів. До того ж, як показує судова практика, найчастіше вони вирішуються на користь суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Разом із тим непоодинокими є випадки, коли митниці ДФС правомірно приймають рішення щодо коригування митної вартості товарів унаслідок ненадання інформації зовнішньоторговельних та біржових організацій про вартість сировини, висновків про якісні та вартісні характеристики товару, підготовлених спеціалізованою експертною організацією, калькуляції фірми-виробника, які можуть виступати митниці як підтвердуючі документи. Такі випадки судом розглядаються як невиконання умов документального підтвердження і достовірності інформації, на якій повинна ґрунтуватися митна вартість товару.

Серед основних причин виникнення питань із боку органів доходів і зборів до величини митної вартості доцільно виділити такі:

– відсутність належного документального підтвердження її числового значення чи відомостей щодо ціни, яка була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари;

– неврахування в структурі митної вартості всіх складників митної вартості, зокрема транспортних витрат, винагород посередникам (експедиторам), витрат на страхування вантажу;

– наявність розбіжностей у документах, що підтверджують митну вартість товарів;

– суттєву різницю між задекларованою митною вартістю та даними цінової бази щодо ідентичних або подібних товарів, яка міститься в базі даних спеціалізованого комплексу ЄАІС «Цінова інформація».

При цьому Вищим адміністративним судом України висловлено свою позицію щодо наявності розбіжностей у таких документах [3]:

- розбіжності, які не вплинули на показник митної вартості, не можуть бути підставою витребування додаткових документів;

- відсутність в інвойсі посилання на додаток до зовнішньоекономічного контракту не є розбіжністю;

- відсутність відомостей щодо ціни в одному товаросупровідному документі та наявність цих відомостей в іншому не вважаються розбіжністю;

- підписання інвойсу і зовнішньоекономічного контракту різними особами не є розбіжностями за умови наявності відповідних повноважень у осіб-підписантів.

Поряд із цим Вищим адміністративним судом України визначено, що обґрунтованими є сумніви органу доходів і зборів щодо митної вартості товарів, якщо [3]: під час поставки на умовах EXW додатково не надано митниці відомостей про вартість навантаження товару, оскільки цей вид умов поставки передбачає самостійне вивезення покупцем товару зі складу продавця; вартість товару, згідно з умовами зовнішньоекономічного контракту, визначено залежно від іншого подібного товару того ж виду; умовами ЗЕД контракту передбачено узгодження продавцем цінової політики продавця та його клієнтської бази, що дійсно може свідчити про те, що особи є пов'язаними; підприємство декларує аналогічний товар за митною вартістю, суттєво нижчою порівняно з попередніми митними оформленнями; відсутність економічної доцільності (сутності) зовнішньоекономічних операцій для підприємства-посередника; дата рахунку-фактури передує даті укладення зовнішньоекономічного контракту; зазначення умов поставки DAP (місце призначення в Україні) суперечить самій сутності прайс-листа як пропозицій необмеженому колу покупців.

Досліджуючи особливості контролю над митною вартістю товарів, варто відзначити, що досить часто рішення про необхідність подання додаткових документів для підтвердження числових значень складників митної вартості товарів приймається на основі спрацювання системи управління ризиками. У зазначених випадках відбувається спрацювання автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР) за кодами:

- а) «101-1» – витребування оригіналів документів, зазначених у митній декларації, або засвідче-

них в установленому порядку їхніх копій, якщо законодавством не передбачено подання оригіналів;

- б) «102-1» – перевірка відповідності відомостей, які містяться в українській митній декларації, відомостям, що містяться у відповідному паперовому примірнику (електронній копії) митної декларації суміжної сторони (книжці МДП);

- в) «103-1» – перевірка поданих товаросупровідних та товаротранспортних документів (у тому числі наданих на вимогу органу доходів і зборів) та/або відомостей про них на предмет розбіжностей у відомостях, що зазначені у цих документах, митній декларації чи документах, що її заміщують, їхніх електронних копіях, розміщених в ЄАІС Держмитслужби;

- г) «105-2» – контроль правильності визначення митної вартості товарів із коментарем «Можливе зниження митної вартості товару»;

- д) «106-2» – витребування документів, які підтверджують митну вартість товарів.

Проте, як показує аналіз судової практики, як правило, інформація щодо спрацювання профілів ризиків та відмінність величини митної вартості товарів від тієї, що міститься щодо ідентичних або подібних товарів, у базі даних спеціалізованого комплексу ЄАІС «Цінова інформація» не є достатньою доказовою базою.

Останній моніторинг надходжень до державного бюджету показує, що частка митних платежів у складі податкових надходжень є однією з домінуючих, що, своєю чергою, визначає першочерговість забезпечення митницями ДФС саме виконання фіскальної функції.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, узагальнюючи проведені дослідження, варто зазначити, що для досягнення консенсусу з питань визначення, контролю та коригування митної вартості товарів доцільним є забезпечення практичної реалізації таких напрямів:

- актуалізація цінової інформації щодо аналогічних та подібних товарів і надання доступу до таких інформаційних джерел суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності;

- напрацювання методичного інструментарію щодо використання бухгалтерської документації під час визначення митної вартості за використання різних методів її розрахунку;

- відновлення та забезпечення ефективності міжнародного обміну ціновою інформацією;

- визначення критеріїв до експертних організацій, які уповноважені надавати висновки про якісні та вартісні характеристики товарів,

а також вимоги до оформлення зазначених висновків та створення реєстру експертних організацій, які будуть оцінювати адекватність умов експортно-імпортних контрактів.

Бібліографічний список:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Дата оновлення: 04.07.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 15.04.2019).
2. Панова Е.Н. Таможенная стоимость товаров: экономическая сущность и принципы определения. *Право и экономика*. 2009. № 4. С. 94–97.
3. Огляд останньої судової практики щодо митної вартості. URL: <http://kmp.ua/ua/analytics/court-practice/sudova-praktyka-po-mytanii-vartosti/> (дата звернення: 14.04.2019).

References:

1. Mytnyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 r. № 4495-VI. [Customs Code of Ukraine. Law of Ukraine dated March 13, 2012 No. 4495-VI] Data onovlennia: 04.07.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (accessed 15 April 2019). (in Ukrianin)
2. Panova E.N. (2009). Tamozhennaya stoimost' tovarov: ekonomicheskaya suschnost' i principy opredeleniya. [Customs value of goods: economic essence and principles of definition.] *Pravo i ekonomika*. № 4. Pp. 94–97. (in Russian)
3. Ohliad ostannoï sudovoï praktyky shchodo mytnoi vartosti [Revie wofrecent customs practiceon customs value]. URL: <http://kmp.ua/ua/analytics/court-practice/sudova-praktyka-po-mytanii-vartosti/> (accessed 14April2019). (in Ukrianin)

УДК 339.9

Ткаленко С.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри європейської економіки і бізнесу
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Tkalenko Svitlana

PhD in Economics, Associate Professor of Department
of European Economy and Business,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

СТРАТЕГІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ

THE STRATEGY OF INVESTMENT SAFETY OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONDITIONS OF THE EURO-INTEGRATION VECTOR OF DEVELOPMENT

В умовах євроінтеграційного вектору розвитку визначено необхідність формування стратегії інвестиційної безпеки. Показано ефект залучених прямих іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни. У проведеному дослідженні виявлено основні фактори, які впливають на іноземні інвестиції; розроблено економетричну модель впливу цих незалежних змінних, таких як рівень споживання, рівень інфляції, зовнішній борг, на приріст європейських інвестицій з огляду на сучасний стан розвитку вітчизняної економіки. Виявлено, що Україна має серйозні потреби в інвестиціях та фінансуванні власних потреб, а це вимагатиме мобілізації значних міжнародних фінансів для підтримки макроекономічної стабільності.